

Cameron, A., and Stuart, C. "A guidebook to the Green Economy: Issue 1: Green Economy, Green Growth, and Low-Carbon Development - history, definitions and a guide to recent publications". UN Division for Sustainable Development. http://www.uncsd2012.org/content/documents/528Green%20Economy%20Guidebook_100912_FINAL.pdf

Chayka, T. O. "Efektyvnist orhanichnoho silskoho hospodarstva v Ukraini [The effectiveness of organic farming in Ukraine]". *Visnyk Poltavskoi derzhavnoi ahrarnoi akademii*, no. 4 (2011): 160-164

Danish Organisation for Renewable Energy. <http://www.ove.org>

"2012 EPI and Pilot Trend Results: Table of Main Results". Yale University. <http://www.epi.yale.edu/dataexplorer/tableofmainresults>

Inclusive Green Growth: The Pathway to Sustainable Development. Washington, D. C.: The World Bank, 2012.

"Key World Energy STATISTICS". <http://www.iea.org/publications/freepublications/publication/kwes.pdf>

Martiniuk, A., and Ogarenko, Yu. "Perspektyvy rozvytku «zelenoi» ekonomiky [Prospects for the development of "green" economy]". http://www.fes.kiev.ua/new/wb/media/publikationen/green_economy_perspectives.pdf

"Navstrechu «zelenoy» ekonomike: puti k ustoychivomu rozvittiu i iskorenenniu bednosti [Towards a "green" economy: Pathways to Sustainable Development and Poverty Eradication]". <http://www.unep.org/greeneconomy>

Potapenko, V. H., Kachynskyi, A. B., and Khlobystov, Ye. V. *Vid praktyky realizatsii pryrodokhoronnykh zakhodiv do ekolohichnoi polityky v Ukraini: shliakhy i problemy: analitychna dopovid*

[From the practice of environmental protection to environmental policy in Ukraine: problems and ways of analytical report]. Kyiv: NISD, 2011.

Pearce, D., Markandya, A., and Edward, B. B. *Blueprint for a green economy*. London: Earthscan, 1989.

Starostina, A. "Sutnist ta praktychne zastosuvannya metody konstruiuvannya katehorialnoho aparatu ekonomichnoi nauky (na prykladi poniat «hlobalizatsiia» ta «pidpriemnytskyi ryzyk») [The essence and the practical application of design techniques categorical apparatus of economic science (for example, the concepts of "globalization" and "business risk")]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni T. Shevchenka*, no. 128 (2011): 5-10.

Trudy volnogo ekonomicheskogo obshchestva Rossii: T. 160, № 4 [Proceedings of the Free Economic Society of Russia: vol. 160, no 4]. Moscow: Volnoe ekonomicheskoe obshchestvo Rossii, 2012.

United Nation official site. <http://www.un.org/ru/>
Veklich, O. A., and Shlapak, N. Yu. "Ekologicheskii skorrektyrovannyi VVP kak pokazatel ekonomicheskogo razvitiia [Environmentally adjusted GDP as an indicator of economic development]". *Problemy prognozirovaniia*, no. 3 (2012): 48-54.

«Zelena ekonomika» ta profspilky ["Green Economy" and unions]. Kyiv: Fond im. Fridrikha Eberta v Ukraini; Spilka profesionaliv informatsiinykh komunikatsiinykh ta biznes tekhnolohii, 2011.

"Zakon Ukrainy «Pro Osnovni zasady (stratehiiu) derzhavnoi ekolohichnoi polityky Ukrainy na period do 2020 roku» [Law of Ukraine "On the Fundamentals (strategy) of the State Environmental Policy of Ukraine for the period till 2020"]". *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, no. 26 (2011): 1284.

УДК 338.47:621.395

ДОСЛІДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ РЕГУЛЮВАННЯ У СФЕРІ ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙ УКРАЇНИ

ФІЛОН М. М.

УДК 338.47:621.395

Філон М. М. Дослідження ефективності регулювання в сфері телекомунікацій України

У статті проаналізовано залежність ефективності діяльності сфери телекомунікацій від кількісного та якісного складу учасників в умовах розвитку конкуренції на ринках телекомунікаційних послуг. Доведено, що збільшення обсягів доходів операторів і провайдерів телекомунікацій не є величиною, пропорційно залежною від їх кількості. Наявна тенденція падіння обсягів доходів при одночасному збільшенні ліцензованих операторів і провайдерів, які отримали дозвіл на ведення господарської діяльності. У структурі учасників ринку збільшується частка суб'єктів господарювання зі спрощеною системою оподаткування, що призводить до падіння доходів, і, як наслідок, до падіння частки доходів галузі у ВВП.

Ключові слова: ринки телекомунікаційних послуг, ефективність регулювання, доходи, конкуренція.

Рис.: 3. **Табл.:** 2. **Бібл.:** 9.

Філон Михайло Михайлович – аспірант, кафедра менеджменту та маркетингу, Одеська національна академія зв'язку ім. О. С. Попова (вул. Ковальська, 1, Одеса, 65029, Україна)

E-mail: ilon2006@ukr.net

УДК 338.47:621.395

Філон М. М. Исследование эффективности регулирования в сфере телекоммуникаций Украины

В статье проанализирована зависимость эффективности деятельности сферы телекоммуникаций от количественного и качественного состава участников в условиях развития конкуренции на рынках телекоммуникационных услуг. Доказано, что увеличение объемов доходов операторов и провайдеров телекоммуникаций не является величиной, пропорционально зависимой от их количества. Наблюдается тенденция падения объемов доходов при одновременном увеличении лицензированных операторов и провайдеров, которые получили разрешение на ведение хозяйственной деятельности. В структуре участников рынка увеличивается доля субъектов хозяйствования с упрощенной системой налогообложения, что приводит к падению доходов и, как следствие, к падению доли доходов отрасли в ВВП.

Ключевые слова: рынки телекоммуникационных услуг, эффективность регулирования, доходы, конкуренция.

Рис.: 3. **Табл.:** 2. **Библ.:** 9.

Філон Михайло Михайлович – аспірант, кафедра менеджменту та маркетингу, Одеська національна академія зв'язку ім. А. С. Попова (вул. Ковальська, 1, Одеса, 65029, Україна)

E-mail: ilon2006@ukr.net

UDC 338.47:621.395

Filon M. M. Study of Effectiveness of Regulation in the Telecommunication Sphere of Ukraine

The article analyses dependence of effectiveness of activity of the telecommunication sphere upon quantitative and qualitative composition of participants under conditions of development of competition in the markets of telecommunication services. It is proved that the increase of volumes of income of operators and providers of telecommunication services does not proportionally depend on their number. There is a tendency of reduction of volumes of income with simultaneous increase of the number of licensed operators and providers that obtained licences for the conduct of economic activity. The structure of market participants faces increase of the share of subjects of economic activity with a simplified system of taxation, which results in reduction of income and, consequently, in reduction of the share of income of the branch in GDP.

Key words: markets of telecommunication services, effectiveness of regulation, income, competition.

Pic.: 3. **Tabl.:** 2. **Bibl.:** 9.

Filon Mikhail M. – Postgraduate Student, Department of Management and Marketing, Odessa National Academy of Telecommunications named after A. S. Popov (vul. Koval'ska, 1, Odessa, 65029, Ukraine)

E-mail: ilon2006@ukr.net

Сьогодні в сфері телекомунікацій України працює більш ніж 1000 операторів та 619 провайдерів України, які експлуатують телекомунікаційну інфраструктуру усіх галузей народного господарства та надають широкий спектр послуг від забезпечення населення мобільним і телефонним зв'язком до доступу в Інтернет, трансляції телевізійних каналів і супутникового телебачення.

Крім того, експлуатуються відомчі телекомунікаційні та Інтернет-мережі у державній, податковій, банківській сферах, гірничо-видобувній галузі, енергетичному та транспортному комплексах.

Оператори та провайдери телекомунікацій функціонують на 17 ринках телекомунікаційних послуг, здійснюючи свою діяльність на основі ліцензій або дозволів.

У працях Д. І. Олійник [1], Н. С. Мардера [2], П. В. Петрова, А. Н. Соломатіна [3], І. В. Петухової [4] та інших сформоване поняття ринку телекомунікаційних послуг, проте питання дослідження ефективності регулювання цих ринків досить не розкрито повною мірою.

Метою статті є аналіз ефективності діяльності сфери телекомунікацій в умовах розвитку конкуренції на ринках телекомунікаційних послуг.

Сприяння розвитку відкритого і справедливого конкурентного ринку телекомунікацій на основі збалансування інтересів держави, операторів, провайдерів телекомунікацій і споживачів телекомунікаційних послуг є основним завданням Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації (далі – НКРЗІ) як органа державного регулювання.

Регулювання ринків телекомунікаційних послуг – це встановлення правил діяльності на ринках з метою забезпечення всіма його учасниками недопущення антиконкурентних дій.

Ключовим елементом регулювання є аналіз ринків телекомунікаційних послуг, за результатами якого визначається стан конкуренції на ринку і чи потребує цей ринок регуляторного впливу. Одним із завдань України у напрямку європейської інтеграції є гармонізація українського законодавства із законодавством Європейського Союзу, зокрема Директивою 2002/21/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 07.03.2002 р. про спільні правові рамки для електронних комунікаційних мереж і послуг, яка регламентує, у тому числі, діяльність регуляторних органів щодо аналізу ринків телекомунікаційних послуг та засади застосування регуляторних зобов'язань.

Законодавством на сьогодні вже здійснено перші кроки щодо врегулювання відповідних відносин. Так, 02.12.2010 р. за № 2751 прийнято Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про телекомунікації» [5] щодо ринку телекомунікаційних послуг пропуску трафіка», який у січні 2011 р. набрав чинності і передбачає внесення змін до окремих статей Закону України «Про телекомунікації», зокрема, передбачає встановлення визначення термінів «ринок телекомунікаційних послуг», «оператор телекомунікацій з істотною ринковою перевагою на ринку послуг пропуску трафіка», а також положення стосовно розширення повноважень органу державного регулювання в частині визначення ринків телекомунікаційних послуг, здійснення їх аналізу та ви-

значення операторів телекомунікацій з істотною ринковою перевагою у затвердженому нею порядку.

Крім того, 07.06.2012 р. за № 4910 прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо розмежування повноважень державних органів у сферах природних монополій та у галузі зв'язку» [6], який набрав чинності у січні 2013 р. і передбачає, зокрема зміни до Закону України «Про телекомунікації», у тому числі щодо встановлення визначення терміна «оператор, провайдер телекомунікацій з істотною ринковою перевагою на ринку телекомунікаційних послуг», уточнення повноваження щодо визначення операторів, провайдерів телекомунікацій з істотною ринковою перевагою на ринках певних телекомунікаційних послуг.

Однак на сьогодні законодавством недостатньо врегульовані відносини у сфері телекомунікацій з метою розв'язання вищевказаної проблеми, і є нагальна потреба у чіткій регламентації процедури аналізу ринків телекомунікаційних послуг, встановлення регуляторних зобов'язань із розмежуванням їх за оптовим і роздрібним ринками телекомунікаційних послуг, у зв'язку з чим потребують також уточнення окремі терміни, процедури та повноваження органу державного регулювання.

Недостатня ефективність системи державного регулювання сфери телекомунікацій негативно впливає на суб'єктів господарювання, що здійснюють діяльність у сфері телекомунікацій, і споживачів телекомунікаційних послуг.

Проблеми вдосконалення державного регулювання сфери телекомунікацій, внаслідок особливостей цієї сфери, не можуть бути розв'язані за допомогою ринкових механізмів і потребують ефективного державного втручання.

На сьогодні аналіз ринків телекомунікаційних послуг сконцентрований на визначенні суб'єктів зі значною ринковою перевагою, оскільки обмеженні їх позиції є метою регулювання в сфері телекомунікацій поряд з розвитком конкуренції та збільшенням числа учасників ринків.

Одним із головних факторів оцінки ефективності ринкових відносин у сфері телекомунікацій є розвиток конкуренції. НКРЗІ вбачає одним із головних напрямів розвитку конкуренції збільшення кількості операторів і провайдерів телекомунікацій.

Припустимо, що головними критеріями ефективності діяльності регуляторного органу з точки зору розвитку конкуренції мають бути:

- ✦ велика кількість операторів і провайдерів телекомунікацій, яка демонструє рівень конкуренції (щорічне зростання виданих ліцензій);
- ✦ доходи від діяльності операторів і провайдерів телекомунікацій (щорічне зростання доходів у розрізі ринків телекомунікаційних послуг);
- ✦ частка доходів від ринків телекомунікаційних послуг у формуванні валового внутрішнього продукту (щорічне зростання долі доходів).

Проаналізуємо ці показники. За останні 9 років було видано та переоформлено більш ніж 3197 ліцензій, що дозволило забезпечити зростання доходів у сфері телекомунікацій з 9,52 млрд грн з ПДВ у 2002 р. до 41,44 млрд грн з

ПДВ у 2012 р. [7]. Проте структура доходів у розрізі видів зв'язку (ринків телекомунікаційних послуг) зазнає значних змін, як показано на графіку (рис. 1).

Стрімке зростання доходів від послуг мобільного зв'язку зупинилося, і намітилася чітка тенденція до їх падіння, те ж саме стосується всіх ринків телекомунікаційних послуг, крім доступу до мережі Інтернет (комп'ютерний зв'язок). При цьому на ринку мобільного зв'язку функціонує 8 операторів, а на ринку послуг доступу до мережі Інтернет – більш ніж 1000 провайдерів і операторів.

Отже спостерігається чітка динаміка збільшення доходів від їх діяльності без здійснення будь яких додаткових платежів.

На рис. 2 наведено динаміку по виданих ліцензіях за 2003 – 2011 рр. Тільки за 2011 р. у реєстр операторів та провайдерів було внесено 580 операторів телекомунікацій та 400 провайдерів.

Слід зауважити, що провайдери телекомунікацій при реєстрації не сплачують до бюджету України ніяких платежів, процедура внесення до реєстру операторів і провайдерів для них є безкоштовною.

Більш цікавою є структура операторів і провайдерів за формою власності. Так, серед операторів і провайдерів телекомунікацій, які були внесені до реєстру протягом 2011 р. [8], значно збільшується кількість фізичних осіб-підприємців (табл. 1). Оскільки останні не є платниками ПДВ, зрозумілим стає падіння доходів

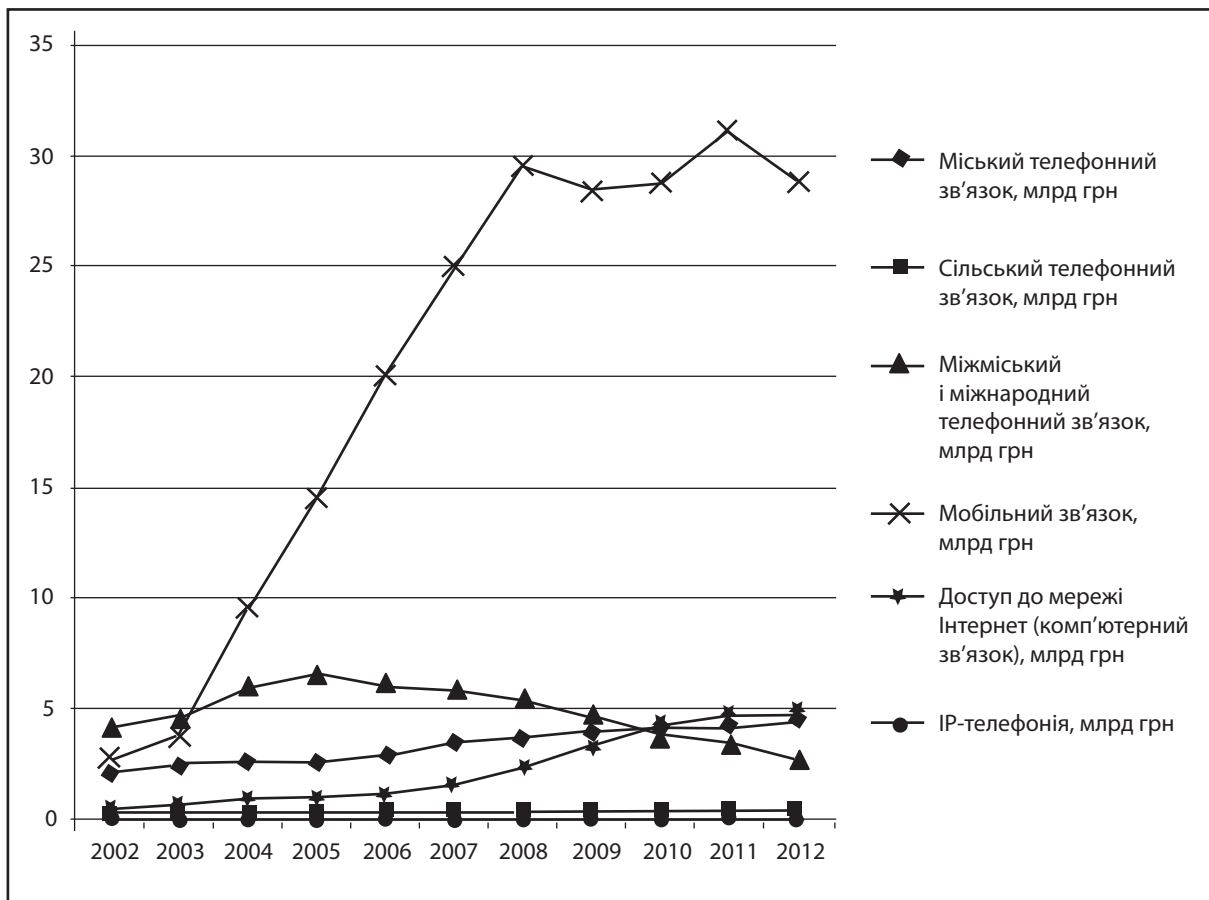

Рис. 1. Динаміка доходів ринків телекомунікаційних послуг

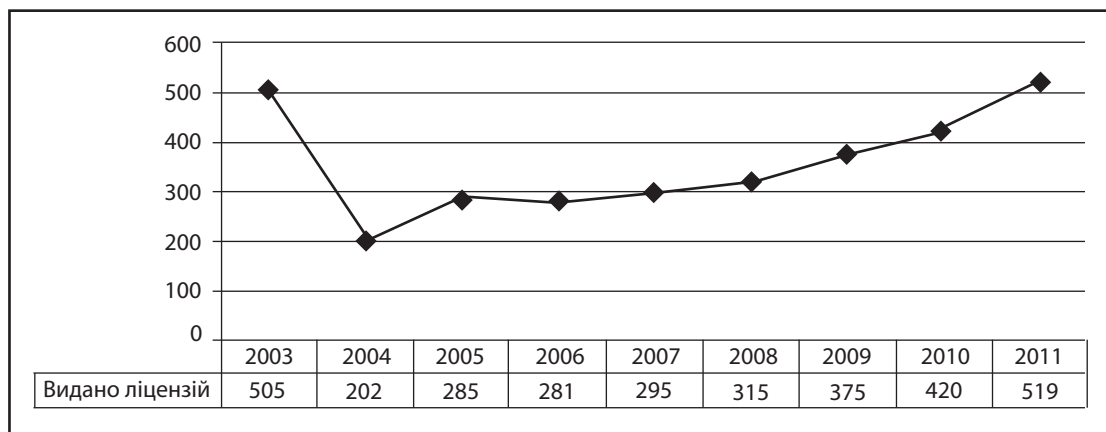

Рис. 2. Динаміка видачі та переоформлення ліцензій операторам телекомунікацій

сфери телекомунікацій, за рахунок збільшення неплатників ПДВ.

Таблиця 1

Структура учасників ринку за формою власності

Форма власності	Кількість операторів	Кількість провайдерів
Інші	12	6
Акціонерні товариства	10	0
Малі та приватні підприємства	70	23
Товариства з обмеженою відповідальністю	292	166
Фізичні особи-підприємці	196	250
Усього	580	445

За таких обставин збільшення кількості учасників ринку на 1025 суб'єктів господарювання призвело до зменшення доходів на ринках послуг фіксованого телефонного зв'язку та послуг доступу до мережі Інтернет.

Таким чином, при збільшенні кількості учасників ринків телекомунікаційних послуг спостерігається пев-

не зростання доходу, проте структура новостворених платників податків зменшує очікуване зростання.

Не важко дійти простого висновку про те, що ефективність регулювання розвитку сфери телекомунікацій не знаходиться у прямій залежності від кількості суб'єктів господарювання.

Безоплатна реєстрація нових учасників, внесених в реєстр операторів і провайдерів телекомунікацій позбавляє бюджет додаткових фінансових надходжень.

Впровадження певної плати за діяльність на ринках телекомунікаційних послуг при реєстрації провайдерів, тобто впровадження плати за дозвіл на ведення діяльності на ринку доступу до мережі Інтернет, дозволить виправити ситуацію та збільшити надходження до бюджету.

Проаналізуємо ефективність розвитку конкуренції через показник частки доходів від ринків телекомунікаційних послуг у валовому внутрішньому продукті.

На підставі аналізу ВВП протягом 2002 – 2011 рр. [9] і доходів по ринках телекомунікаційних послуг було отримано результати, наведені у *табл. 2*.

Таким чином, частка галузевих доходів у ВВП поряд із зростанням кількості учасників ринку та доходів по ринках телекомунікаційних послуг зменшується з 5,65% у 2006 р. до 3,34% у 2011 р., як це показано на *рис. 3*.

Таблиця 2

Динаміка доходів у структурі ВВП

Рік	Міський телефонний зв'язок, млрд грн	Сільський телефонний зв'язок, млрд грн	Міжміський та міжнародний телефонний зв'язок, млрд грн	Мобільний зв'язок, млрд грн	Доступ до мережі Інтернет (комп'ютерний зв'язок), млрд грн	ІР-телефонія, млрд грн	Усього, млрд грн	ВВП, млрд грн	Доля у ВВП, %
2002	2,1144	0,1501	4,185	2,7053	0,3603	0	9,5151	225,81	4,21
2003	2,5233	0,1639	4,6322	3,8629	0,6424	0	11,8247	267,34	4,42
2004	2,6043	0,1756	6,0333	9,4854	0,9345	0	19,2331	345,11	5,57
2005	2,5833	0,195	6,6237	14,5122	1,0095	0	24,9237	441,45	5,65
2006	2,9532	0,2258	6,1733	20,0564	1,2557	0	30,6644	544,15	5,64
2007	3,6072	0,2503	5,8638	25,0612	1,6325	0	36,415	720,73	5,05
2008	3,6932	0,2593	5,5109	29,6295	2,4157	0	41,5086	948,06	4,38
2009	3,8935	0,2705	4,6485	28,481	3,3627	0,15	40,8062	913,35	4,47
2010	3,9586	0,2753	3,9722	28,8379	4,2408	0,1582	41,443	1082,57	3,83
2011	4,1793	0,315	3,4813	31,0279	4,7519	0,1612	43,9166	1316,60	3,34

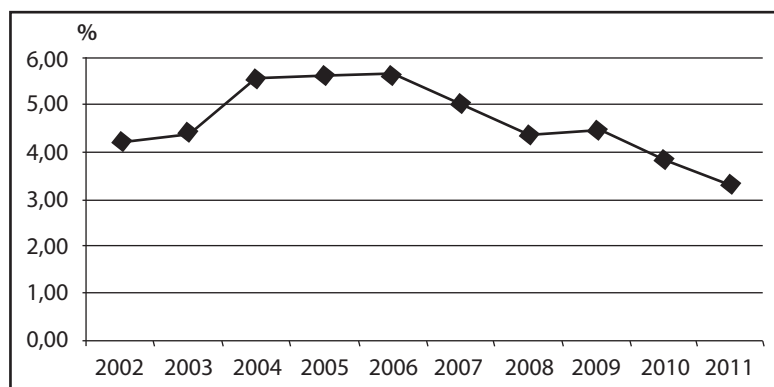

Рис. 3. Частка доходів сфери комунікацій у ВВП, %

ВИСНОВКИ

На підставі проведеного дослідження можна зробити такі висновки.

Попри позитивну динаміку щорічного зростання доходів по ринках телекомунікаційних послуг спостерігається падіння частки доходів галузі у ВВП.

Кількісне зростання учасників ринків телекомунікаційних послуг не приводить до збільшення темпів зростання доходів в розрізі ринків послуг.

Тенденція до збільшення суб'єктів господарювання зі спрощеною системою оподаткування, яким видаються ліцензії та дозволи на ведення діяльності на ринках телекомунікаційних послуг, призводить до падіння доходів бюджету країни, тим самим зменшуючи ефективність від розвитку конкуренції.

Високий рівень конкуренції не забезпечує пропорційне зростання доходів у сфері телекомунікацій.

Необхідно продовжити дослідження з метою визначення оптимальної кількості учасників ринків телекомунікаційних послуг як основи проведення аналізу ефективності регулювання галузі. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Олійник Д. І. Методичні підходи щодо аналізу ринку телекомунікаційних послуг в Україні / Д. І. Олійник // Збірник науково-технічних праць Національного лісотехнічного університету України. – 2007. – Вип. 17.3. – С. 328 – 335.

2. Мардер Н. С. Принципи розвитку та удосконалення телекомунікаційно-інформаційної структури / Н. С. Мардер // Вісник зв'язку. – 1997. – № 11. – С. 3 – 6.

3. Петров П. В. Прогнозирование емкости рынка : Лекции / П. В. Петров, А. Н. Соломатин. – СПб. : ТЭИ, 1997. – С. 12 – 19.

4. Петухова И. В. Прогнозирование емкости рынка отдельных групп операторов и услуг / И. В. Петухова // Маркетинг в России и за рубежом. – 2001. – № 5. – С. 7 – 12.

5. Про внесення змін до Закону України «Про телекомунікації» щодо ринку телекомунікаційних послуг пропуску трафіка: Закон України від 02.12.2010 № 2751 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2751-17>

6. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо розмежування повноважень державних органів у сферах природних монополій та у галузі зв'язку: закон України від 07.06.2012 р. № 4910 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4910-17>

7. Державна служба статистики України. Статистична інформація: транспорт і зв'язок [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukrstat.gov.ua/>

8. Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації України. Реєстр виданих ліцензій [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nkrz.gov.ua/uk/1216198647/>

9. Динаміка ВВП України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://index.minfin.com.ua/index/gdp/>

REFERENCES

"Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. Statystychna informatsiia: transport i zviyazok [State Statistics Service of Ukraine.

Statistical information: Transport and communications]". <http://ukrstat.gov.ua/>

"Dynamika VVP Ukrainy [Dynamics of Ukraine's GDP]". <http://index.minfin.com.ua/index/gdp>

Marder, N. S. "Pryntsyypy rozvytku ta udoskonalennia telekomunikatsiino-informatsiinoi struktury [Principles of development and improvement of telecommunication and information structure]". *Visnyk zv'язku*, no. 11 (1997): 3-6.

Oliinyk, D. I. "Metodychni pidkhody shchodo analizu rynku telekomunikatsiinykh posluh v Ukraini [Methodological approaches to the analysis of the telecom services market in Ukraine]". *Zbirnyk naukovo-tekhnichnykh prats Natsionalnoho lisotekhnichnoho universytetu Ukrainy*, no. 17.3 (2007): 328-335.

Petukhova, I. V. "Prognozirovanie emkosti rynku otdelnykh grupp operatorov i uslug [Forecasting market size of individual groups of operators and service]". *Marketing v Rossii i za rubezhom*, no. 5 (2001): 7-12.

Petrov, P. V., and Solomatin, A. N. *Prognozirovanie emkosti rynku* [Forecasting market capacity]. St. Petersburg: TEI, 1997.

"Reiestr vydanykh litsenzii [Register of licenses granted]". Natsionalna komisiia, shcho zdiisniuie derzhavne rehuliuвання u sferi zv'язku ta informatyzatsii Ukrainy. <http://www.nkrz.gov.ua/uk/1216198647/>

"Zakon Ukrainy vid 02. 12. 2010 № 2751 [Law of Ukraine of 02.12.2010 № 2751]". <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2751-17>

"Zakon Ukrainy vid 07. 06. 2012 r. № 4910 [Law of Ukraine of 07. 06. 2012 № 4910]". <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4910-17>

Рецензент – доктор економічних наук, професор кафедри економічної теорії Одеської національної академія зв'язку ім. О. С. Попова
Л. О. Стрій